

Nr 4.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en försöksgård i Sunne socken, Värmlands län.

I en till riksdagen den 28 januari 1949 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 31, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna, att en försöksgård skall inrättas å det område å fastigheterna Sunne prästgård 1^a och 1^b samt Brårud 1⁷ och 1⁸ i Sunne socken, Värmlands län, vilket Sunne köping och Sunne kommun förklarar sig beredda att som gåva överlämna till staten.

Inledning.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 december 1931 tillkallades utredningsmän (professorn B. O. H. Witte, godsägaren O. A. Carlander, professorn E. Å. Åkerman, professorn K. G. U. Suudelin och trädgårdsföreståndaren G. G. V. Dahl) för utredning angående en mer enhetlig organisation av försöksverksamheten på växt- och trädgårdsodlingens område. I betänkande den 16 december 1933 (SOU 1934: 4) föreslogo utredningsmännen, att landet ur försökssynpunkt skulle indelas i sju distrikt, varje omfattande ett visst antal hushållningssällskap. Enligt förslaget borde för landet gälla ett försöksgårdssystem av följande omfattning och beskaffenhet.

Södra försöksdistriktet, omfattande Malmöhus, Kristianstads, Hallands och Blekinge län.

1. Råby försöksgård, Malmöhus län, moränlera.
2. Åsums försöksgård, Kristianstads län, sandjord.

Sydöstra försöksdistriktet, omfattande Kronobergs, Jönköpings, Kalmar, Östergötlands och Gotlands län.

3. Flahults försöksgård, Jönköpings län, torv- och sandjord.
4. Köpetorps försöksgård, Östergötlands län, mullrik, styv lera (dungjord).
5. Roma försöksgård, Gotlands län, kalkrik moränlera och torvjord.

Sydvästra försöksdistriktet, omfattande Skaraborgs, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län.

6. Lanna försöksgård, Skaraborgs län, mullhaltig mellanlera.

Mälar- och Hjälmarmrådets försöksdistrikt, omfattande Örebro, Södermanlands, Stockholms, Uppsala och Västmanlands län.

7. Ultuna försöksgård, Uppsala län, styv lera, lättlera och svåmlera. Den försöksgård avsågs jämväl såsom husdjursförsöksgård.

Bergslagsområdets försöksdistrikt, omfattande Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län.

8. Uddeholms försöksgård, Värmlands län, sand och molera.
9. Kungsgårdens försöksgård, Gävleborgs län, lerjord.

Nedre Norrlands försöksdistrikt, omfattande Västernorrlands och Jämtlands län.

10. Offers försöksgård, Västernorrlands län, mjällera.
11. Gisselås försöksgård, Jämtlands län, torvjord.

Övre Norrlands försöksdistrikt, omfattande Västerbottens och Norrbottens län.

12. Brattby försöksgård, Västerbottens län, mullrik finmo och mjäla.
13. Sunderbyns försöksgård med Alträsk, Norrbottens län, sand- och mulljord samt torvjord.

Detta förslag har ännu ej förverkligats i sin helhet. Inom södra försöksdistriktet ha sandjordområdena tillgodosetts genom inrättande av Ugerups försöksgård. Beträffande sydöstra försöksdistriktet må nämnas, att Flahults försöksgård övertagits av staten, att 1946 och 1947 års riksdagar anvisat medel för inköp av mark, vilken skulle kunna användas till försöksgårdar å Gotland och inom södra Kalmar län samt att lantbrukshögskolan framlagt förslag om inrättande av en försöksgård i Östergötlands län, vilket förslag dock ännu ej föranlett någon åtgärd. Inom sydvästra försöksdistriktet samt nedre Norrlands försöksdistrikt har förenämnda förslag helt genomförts. Inom Mälar- och Hjälmarmrådets försöksdistrikt har någon försöksgård ej inrättats. Förslag har emellertid framlagts om inrättande av en försöksgård i detta distrikt, nämligen på Bogesund i Stockholms län. Det har vidare ifrågasatts, att den av Institutet för husdjursförädling disponerade egendomen Wiad i Stockholms län skulle användas som försöksgård. Vad härefter angår Bergslagsdistriktet må nämnas att norrlandskommittén föreslagit inrättandet av ett fast försöksfält eller en försöksgård i Gävleborgs län. Slutligen må erinras att staten inom Övre Norrlands försöksdistrikt övertagit Sunderbyns och Brännbergs (Alträsk) försöksgårdar, att en försöksgård inrättats å Öjebyns egendom samt att norrlandskommittén föreslagit inrättandet av en försöksgård i Röbbäcksdalen utanför Umeå.

I skrivelse den 6 juli 1939 hemställde Värmlands läns hushållningssällskap, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för inrättande av en fast försöksgård för utförande av jordbruksförsök inom Värmlands län samt att försöksgården måtte förläggas till ett för ändamålet avstyckat jordområde å lönebostället 1 1/2 mantal Hasselbol nr 1 i Sunne socken.

Sedan lantbruksstyrelsen efter hörande av styrelsen för lantbrukshögskolan avgivit yttrande över framställningen, uppdrog Kungl. Maj:t den 20 juni 1941 åt högskolestyrelsen att utreda behovet av och lämpligaste sättet för inrättande av en dylik försöksgård inom Värmlands län. Beträffande försöksgårdens förläggning skulle särskilt beaktas, att den borde bliva re-

representativ jämväl för ur försökssynpunkt likartade områden utanför Värmlands län.

Vidare uppdrog Kungl. Maj:t den 30 december 1941 åt högskolestyrelsen bland annat att vid nyssnämnda utredning jämväl taga i betraktande behovet av trädgårdsförsök inom området samt föreskrev, att styrelsen i sådant hänseende skulle samråda med föreståndaren för statens trädgårdsförsök.

Åren 1941 och 1942 verkställdes på uppdrag av högskolestyrelsen utredning i frågan av dåvarande generaldirektören H. Sylvan och hovrättsassessorerna L. P. O. Palmquist. I en till styrelsen ingiven utredning i ärendet framhöll utredningsmännen, att en till Fryksdalen i Värmland förlagd försöksgård borde kunna bli representativ ej endast för stora delar av Värmland och södra Dalarna utan även för norra Västmanland. Utredningsmännen meddelade vidare, att Sunne sockens och Sunne köpings kommunalfullmäktige beslutat ställa mark å ägora till lönebostället Hasselbol nr 1 kostnadsfritt till förfogande för en försöksgård, samt tillstyrkte att en försöksgård skulle inrättas å nämnda egendom. Byggnadskostnaderna beräknades av utredningsmännen till 185 000 kronor.

Högskolestyrelsen anmälde i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 mars 1943, att styrelsen med hänsyn till läget å arbetsmarknaden och rådande brist å byggnadsmateriel ej kunde förorda igångsättande av de byggnadsarbeten, som behövdes för anordnande av försöksgård. Styrelsen vore därför ej beredd att för det dåvarande framlägga förslag om inrättande av en försöksgård i Värmland.

Den 16 september 1947 uppdrog högskolestyrelsen åt en kommitté bestående av Sylvan, professorn K. G. U. Sundelin och dåvarande sekreteraren S. E. F. Ros att i samråd med föreståndaren för statens trädgårdsförsök, professorn F. W. Nilsson snarast möjligt verkställa ytterligare utredning rörande inrättande av en försöksgård i Värmland. Den 28 januari 1948 överlämnade kommittén till högskolestyrelsen en promemoria i ärendet.

I promemorian föreslås, att en försöksgård skall inrättas i Sunne i Värmland på ett område om cirka 69 hektar. Ifrågavarande område har föreslagits omfatta dels huvuddelen av det tidigare för ändamålet avstyckade jordområdet — utgörande ungefär hälften av fastigheterna Sunne prästgård 1⁴ och 1⁵ — å lönebostället Hasselbol nr 1, dels fastigheterna Brårud 1⁷ och 1⁸ i Sunne socken. Vidare innehåller promemorian program för gårdens utbyggande samt kostnadsberäkningar.

Högskolestyrelsen har därefter med skrivelse den 15 mars 1948 till Kungl. Maj:t med tillstyrkan överlämnat kommitténs promemoria. Vid styrelsens skrivelse har fogats ett yttrande från högskolans försöksnämnd.

Yttranden i ärendet ha därefter avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen efter hörande av Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, länsstyrelsen i Värmlands län, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut samt Sveriges utsädesförening.

Förslaget.

Beträffande de närmare detaljerna i kommitténs promemoria får utskottet hänvisa till prop. nr 31 s. 4—9. Här må dock framhållas följande.

Enligt promemorian uppskattas den för försöken erforderliga åkerarealen till cirka 20 hektar för jordbruksförsök, 3 till 4 hektar för frukt- och bärförsök samt 2 hektar för köksväxtförsök.

Det ursprungligen till försöksgård föreslagna området — ungefär hälften av fastigheterna Sunne prästgård 1⁴ och 1⁵ — innehåller i areal 69 hektar, därav 64,4870 hektar åker, 2,1280 hektar ängsmark, 0,1200 hektar tomt och 2,2650 hektar mosse. Området är beläget 0,6 km norr om Sunne kyrka och öster om sundet mellan Övre Fryken och Mellanfryken samt omedelbart norr om den bebyggda delen av köpingen.

Med undantag av ett mindre torp, Fiskartorpet, i norra delen av ägorna samt en större lada i sydöstra delen finnas inga byggnader inom området. Värdet av området har den 9 oktober 1935 av ecklesiastika boställsnämnden uppskattats till 24 469 kronor.

Den 23 november 1947 beslöt Sunne sockens kommunalfullmäktige att tillsammans med Sunne köping inköpa fastigheterna Brårud 1⁷ och 1⁸ om cirka 5,5 hektar, vilka fastigheter skulle tilläggas det ursprungligen för försöksgården avsedda området. I gengäld skulle köpingen tillföras lika mycket areal i sydligaste delen av sagda område mellan Fryken och landsvägen mot Brårud. Enligt två särskilda med ägarna till ifrågavarande fastigheter uppgjorda preliminära köpekontrakt skulle köpen förfalla, därest riksdagen icke skulle godkänna förslaget om förläggande av försöksgården till nämnda fastigheter eller icke skulle fatta beslut härom senast den 14 mars 1949.

På fastigheterna Brårud 1⁷ och 1⁸ finnas ett bostadshus och ekonomibyggnad. Köpeskillingen har för Brårud 1⁷ uppgått till 10 000 kronor och för Brårud 1⁸ till 30 000 kronor.

I promemorian har vidare upptagits ett förslag i fråga om områdets utbyggande till försöksgård. Därvid ha verkställts beräkningar beträffande engångskostnader för erforderliga ombyggnads- och nybyggnadsarbeten och för inköp av inventarier samt i fråga om årliga utgifter. Engångskostnaderna ha beräknats för försöksgården till 522 500 kronor och för trädgårdsförsöksstationen till 89 000 kronor. De årliga utgifterna ha beräknats för försöksgården till 50 100 kronor och för trädgårdsförsöksstationen till 19 100 kronor. För budgetåret 1948/49 skulle enligt kommittén erfordras 40 000 kronor till inköp av inventarier samt för tiden den 14 mars—den 30 juni 1949 35 000 kronor till arvode åt försöksföreståndare och till driftskostnader. Av sistnämnda belopp avse 10 000 kronor inköp av konstgödselmedel.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har förklarat sig livligt förorda inrättande av en försöksgård å det föreslagna området. Styrelsen har dock framhållit, att detaljer i avseende på utbyggandet av området till försöksgård borde närmare övervägas i ett senare sammanhang.

Lantbrukshögskolans försöksnämnd har i sitt yttrande till högskolan understrukit nödvändigheten av att tillköpa tillräcklig areal skog till försöksgården, därest statsmakterna även i fortsättningen komme att lägga stor vikt vid det ekonomiska resultatet av jordbruksdriften vid försöksgårdarna. Utan tillgång till behövlig skogsareal kunde ett jordbruk i ifrågavarande del av Värmland knappast bliva bärkraftigt. Vidare har försöksnämnden framhållit angelägenheten av att verksamheten vid försöksgården planlades på sådant sätt, att husdjursförsök i begränsad omfattning framdeles kunde upptagas vid gården.

Yttrandena.

Samtliga remissinstanser med undantag av statskontoret ha tillstyrkt förslaget.

Sveriges utsädesförening har bland annat framhållit, att ett samarbete mellan försöksgården och en av föreningen för omkring 30 år sedan upprättad filial för förädlings- och försöksverksamhet på Varpnäs egendom några mil väster om Karlstad borde äga rum i ganska stor omfattning. Även ur denna synpunkt vore det därför fördelaktigt, att försöksgården bleve för- lagd till en central del av Värmlands län.

Statskontoret har förklarat, att enligt dess uppfattning inrättandet av nya försöksgårdar borde anstå i avvaktan på resultatet av pågående utredningar och undersökningar i fråga om försöksgårdarnas ekonomi. I vårt fall borde åtgärder på detta område för närvarande begränsas till anskaffandet av erforderliga jordegendomar.

Departementschefen.

Departementschefen har anfört i ärendet:

»För att den vetenskapliga forskningen och försöksverksamheten på jordbrukets område skall kunna fältmässigt fullfölja sina undersökningar och rön är det önskvärt, att statliga försöksgårdar inrättas i sådant antal, att åtminstone de viktigare av vårt lands jordbruksområden bliva företrädda med egna försöksgårdar. Dylika gårdar kunna vidare vara av stort värde för jordbruksnäringens utveckling därigenom att de kunna tjänstgöra som demonstrationsobjekt och som förmedlare, när det gäller att föra ut vunna forsknings- och försöksresultat i praktisk användning. I Värmlands län, där en stor del av befolkningen är sysselsatt med jordbruk och dess binnäringar, finnes för närvarande ingen försöksgård. De närmaste försöksgårdarna ligga i Västergötland (Lanna) samt i Ångermanland (Offer). Försöksresultaten från dessa gårdar äro emellertid endast i mycket begränsad omfattning användbara för Värmlands förhållanden. Detta gäller särskilt den i klimat- och jordartshänseende särpräglade mellersta och norra delen av Värmland. Att en fast försöksgård skall inrättas i denna trakt synes därför vara väl motiverat med hänsyn till jordbrukets intressen.

Såsom inledningsvis nämnts vänta även åtskilliga andra försöksgårdsprojekt på sin lösning. Vid behandlingen av lantbrukshögskolans anslagsfrågor denna dag föreslår jag emellertid, att forskningen vid Institutet för husdjursförädling inordnas i lantbrukshögskolan och att Wiadegendomen i samband därmed erhåller ställning som en vanlig försöksgård. Samtidigt föreslår jag, att principbeslut fattas att enligt norrlandskommitténs förslag vid Röbbäcksdalen utanför Umeå inrätta en institution för jordbruksforskning i Norrland, till vilken även en försöksgård skulle förläggas.

Vad angår övriga nu föreliggande försöksgårdsprojekt torde det redan av ekonomiska skäl icke vara möjligt att förverkliga alla dessa inom de närmaste åren. För att ett underlag skall erhållas för bland annat en bedömning av angelägenhetsgraden hos de olika projekten synes det lämpligt, att styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök skall få i uppdrag att utarbeta en plan för den fortsatta utbyggnaden av försöksgårdsverksamheten. Jag torde senare få åter anmäla denna fråga.

Det kan givetvis ifrågasättas, om det under de förhållanden, som nämnts, är lämpligt att man nu tager ställning till förslaget om inrättande av en försöksgård i Värmland. Emellertid förefaller behovet av en sådan försöksgård obestridligt. Det markområde, som skulle disponeras för försöksgården och vilket kostnadsfritt skulle överlåtas av Sunne köping och Sunne kommun, synes även väl lämpat för ändamålet. En förutsättning för att detta markområde i sin helhet skall bli disponibelt, är emellertid, såsom framgår av det tidigare anförda, att beslut före den 14 mars 1949 föreligger om inrättande av en försöksgård på området.

Den tveksamhet, som kan föreligga, synes alltså ej gälla lämpligheten av det föreliggande förslaget i och för sig, utan endast den tidpunkt, då det kan bli möjligt att förverkliga detta. Under sådana förhållanden bör det enligt min uppfattning ej möta några betänkligheter, att principbeslut i saken fattas redan nu. Däremot torde det icke vara möjligt att nu bestämma, när verksamheten vid denna försöksgård skall börja, eller att taga ställning till de frågor angående byggnads- och personalbehov m. m., som berörts i promemorian. Dessa spörsmål torde bland annat bli beroende på resultatet av den utredning om utbyggnaden av försöksgårdsverksamheten, som jag nyss berört.

Intill dess försöksgården inrättas torde marken få förvaltas i enlighet med Kungl. Maj:ts bestämmande.»

Utskottet.

Det i sakkunnigförslaget den 16 december 1933 förordade försöksgårds-systemet avsåg beträffande Bergslagsområdets försöksdistrikt, omfattande Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län, bland annat att en försöksgård skulle inrättas i förstnämnda län. Behovet därav har understrukits i flera senare framställningar och utredningar.

Enligt utredningen i ärendet är den värmländska jordbruksbygden av två skilda typer. Det södra jordbruksområdet är jämförligt med de trakter, som representeras av Lanna försöksgård i Västergötland. Det norra området, omfattande mellersta och norra delen av länet, är däremot i fråga om klimat och jordarter så särpräglad, att resultaten från de närmast belägna försöksgårdarna — Lanna ävensom Offer i Ångermanland — kunna bli användbara endast i mycket begränsad omfattning.

Vid nu angivna förhållanden synes det utskottet väl motiverat, att en försöksgård inrättas för den norra och mellersta delen av länet.

Såsom av de i ärendet lämnade upplysningarna framgår har allmänt vitsordats, att det område, som erbjudits av Sunne köping och Sunne kommun, är utmärkt väl ägnat för en sådan försöksgård såväl med avseende på de klimatiska betingelserna som på jordförhållandena. Utskottet finner sig därför böra tillstyrka, att beslut fattas om att en försöksgård skall inrättas på området i fråga. När verksamheten vid denna skall taga sin början ävensom vilka byggnads- och personalbehov som därvid komma att behöva tillgodoses torde däremot såsom departementschefen framhållit få bli beroende på resultatet av den planerade utredningen om utbyggnaden av försöksgårdsverksamheten.

Intill dess försöksgården inrättas, bör området få förvaltas i enlighet med Kungl. Maj:ts bestämmande.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må godkänna, att en försöksgård skall inrättas å det område å fastigheterna Sunne prästgård 1⁴ och 1⁵ samt Brårud 1¹⁷ och 1¹⁸ i Sunne socken, Värmlands län, vilket Sunne köping och Sunne kommun förklarar sig beredda att som gåva överlämna till staten.

Stockholm den 25 februari 1949.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Anderberg, Näslund, Jon Jonsson, Einar Persson och Aaby-Ericsson; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Svensson i Ljungskile, Andersson i Tungelsta, Ericsson i Sörsjön, Andersson i Surahammar, Larsson i Karlstad, Boman i Stafsund och Åhman.
